- F R A M. -
Mandag, 23. oktober 1944.
----ooOoOoo----

U. B. BERGEN
1611.16
Ms. 1568 I b

27

Demokrati og tyranni.

Den storkrigen som nå raser, og som også Norge tar del i, både på hjemmefront og utefront, er først og fremst en ideologisk kamp. Den er en strid mellom to forskjellige oppfatninger av hvordan samfunnet skal styres, og om hva som er målet for de enkelte staters politikk.

Våre fiender vil at samfunnet skal styres av en enkelt mann og hans klikk. Etter å ha tilranet seg all makt i staten ved hensynsløst å rydde ut alle motstandere, skal de styre etter sin oppfatning av hva som best tjener folket og dem selv, uten at folket blir gitt høve til å komme med noen form for kritikk. Målet for deres politikk - utenom det å skaffe seg selv makt og rikdom - er å skape en militært sterk stat som kan utbytte sine naboer ved å tvinge dem til å "samarbeide", d.v.s. omlegge sitt næringsliv slik at det tjener den militært overlegne staten. En slik vasallrolle var det også Norge var tiltenkt innenfor den europeiske "nyordning", i et Europa der alle de besatte ov overvunne land skulle tjene Tysklands interesser.

Nasistene ynder å fremstille disse ideene som noe epokegjørende nytt i historien. I virkeligheten er slike systemer eldgamle. Det er et godt gresk navn på dette styresettet som det ikke er noen grunn til å bytte ut. Det heter tyranni.

Vi på vår side av fronten hevder at det er folket selv som skal styre, gjennom sine valgte representanter. Også vi vil samarbeid på internasjonal basis, men med enkeltstatene stilt på like fot. Samarbeidet skal gagne oss alle ved at hvert enkelt land, hvert enkelt folk, får bidra til verdenshusholdningen med de varer og tjenester som de har de beste forutsetninger for å skaffe. Og mens freden i et nasi-behersket "stor-rom" skal opprettholdes ved den ledende stats undertrykkelse av de andre, vil vi oppnå varig fred ved mellomfolkelig samarbeid mot enhver overfallsmann og ved fredelig bileggelse av konflikter mellom statene.

Også vårt system har gamle tradisjoner, også det har et godt gresk navn. Vi kaller det demokrati. Det er karakteristisk at mens menneskehetens erfaringer med tyranniet er slike at nasistene er tvungat til å sette alle slags nye etiketter på det, er ordet demokrati blitt den fanen vi kjemper under, det ideal som samler oss alle i kampen mot dem som vil ta fra oss alt det vi har kjempet oss fram til gjennom lange hundreår.

Det er i det hele nyttig å venne seg til å se den striden som foregår, under historisk synsvinkel. Altfor ofte betrakter vi den som en kamp mellom to fullt utformede og avsluttede systemer. Med tyranni tenker vi på nasistyret slik vi har lært det å kjenne i disse årene, med demokrati på det norske samfunnet da krigen brøt innover oss. Men vi skal huske på at det er en strid mellom ideologier og idealer som kan iklæs skiftende form, og som begge i historiens løp har hatt mange skiftende former. Vi må velge mellom tyranni og demokrati som prinsipper. Velger du tyranniet, så har du dermed satt deg selv utenfor, fraskrevet deg all rett til å øve innflytelse på styret av det samfunn du er et medlem av. Historien viser at resultatet alltid vil bli at du kommer til å bli grusomt utnyttet av makthaverne, maktesløs overfor deres organiserte vilkårlighet. Velger du demokratiet, så har du dermed sagt at du selv vil være med å bestemme over ditt liv i samfunnet, sammen med dine medborgere. Du har ikke valgt noe ferdig avsluttet system, tvertimot, de former som demokratiet skal ta til enhver tid er nettopp en av de tingene du skal være med på å fastslå. I lys av de erfaringene vi har høstet, kan det være mangt i det norske førkrigssamfunn du vil ha anderledes. Det er din rett som demokrat. Andre kan mene noe annet. Det er deres rett, som du skal respektere mens du bekjemper dem. Samfunnets, statens politikk vil bli den som de fleste

samler seg om, fordi det er den som har best utsikt til å gagne helheten.

Ufrihet og tyranni er i praksis det samme. Demokratiet e ikke bare forenlig med frihet, det forutsetter den. Det er det politiske system til å oppheve motsetninger mellom borgerne ved samspill mellom kreftene. Uenighet blir ikke bare tält i det demokratiske samfunn, det er en forutsetning for dets funksjon, for det skaper den kritikk av styret til enhver tid som er nødvendig for å hindre ensidighet og maktmisbruk. Ikke den er en svikter av demokratiet som kritiserer de former det kan ha hatt, men den som for å føre sitt igjennom vil ty til vold mot folkeflertallet og knebling av den frie kritikk. De som mener noe annet enn du men aksepterer demokratiet, han er din motstander og venn. Den som for å bekjempe dine oppfatninger vil bruke tyranniets midler, han er din fiende, han setter seg selv utenfor det demokratiske samfunn.

Det historiske demokrati har gjennomløpt en lang utvikling, en utvikling som enda på langt nær er fullbyrdet. Lenge var det bare et politisk system. I dag er det noe langt mere. Vi har lært at et sundt politisk demokrati bare er mulig der de økonomiske tilhøve gir alle klasser muligheter for full utfoldelse. Demokratiet er blitt et sosialt og økonomisk ideal også. Og nettopp fordi dette hører til det nyeste ved det moderne demokratiet, er det på dette område at det største arbeide skal gjøres når vi igjen er fri. De gamle demokratiske idealer: tenkefrihet, talefrihet, folkerepresentasjon og medborgerlig likhet er blitt supplert av nye: rett til arbeid, til levelige vilkår for alle, til full utfoldelse av evner og anlegg uten hensyn til økonomisk stilling. Om midlene vil det også her rå uenighet, slik det har vært tilfelle på det politiske før, men målet må vi være enige om. Først da er vi demokrater.

RETNINGSLINJER for teater og kinoer. I tilslutning til de retningslinjer som tidligere er gitt for teatre og kinoer vil vi her komme med en del tilføyelser: Til teaterledere: Gi skuespillerne oppgaver og gjennomfør Deres program så uavhengig av teaterdirektoratet som råd er. Offentliggjør ikke store repretoireplaner med brask og bram slik som Carl Johanteatret 15/8 i Aftenposten. Det gir NS høve til å hevde at kulturnivaet blomstrer. Det gir dem anledning til propaganda som vi ikke ønsker. - Til alle teaterfolk: Vent med å holde offentlig opprydding selv om det er opprydding behov. Det var beklagelig i sommer å se skuespillerne uttale seg i det vise og det brede om sine pensjonsforhold. Og hva ble resultatet? Jo at NS teaterdirektoratet kommer til å gjøre om på statuttene for Den nasjonale Scenes pensjonsfond. Vi vil ikke ha NS oppiblanding i våre saker og ting. Altså kan vi ikke dra disse sakene frem i avisene nå. - Vanskeliggjør ikke ved ubetenksomhet forholdene for andre yrker som kjemper for å holde rene linjer. Det var en avgjort ubetenksomhet midt under blokaden av Filharmoniske å engasjere dette orkester til en medlemsaften i Unge skuespilleres samfund. - Vern om skuespillerstandens ære og rykte. La ikke slikt skje en gang til som at man tar imot en gave av NS-forfatteren Finn Halvorsen ved premieren på hans skuespill. - Ingen front er mer forpliktet i den kamp mot voldsmakt og tyranni som vi fører enn kulturfronten. Kulturfronten er toneangivende. Tonen må være ren. Millioner setter i dag livet inn i sluttkampen for frihet og fred. Av deg kreves det at du tar de små byrder som pålegges deg og bærer dem frem!

KOMEDIETEATERET er NS-ledet og må nå boykottes effektivt!!

FRA KIRKEFRONTEN. - Det norske misjonsselskap.-

Etterat hovedstyrets funksjonærer og kontordamer hadde nektet å gjøre tjeneste for det kommisariske styre, fikk de den siste uken i juli brev fra Kvasnes og Thunem hvor de forsøkte å påvise at de hadde nedlagt arbeidet på "bristende forutsetninger" og at det var helt lovstridig det de hadde gjort. De fikk krav om straks å gjenoppta arbeidet,

og fikk frist til 4.august. Ingen bøyet seg. Dermed tok politiet seg av saken. Skauge og 6 av damene ble innkalt til forhør 7.august. De fikk valget mellom å gjenoppta arbeidet eller å utskrives til nasjonal arbeidsinnsats. Alle nektet å gjenoppta arbeidet, og samtidig nedla de protest mot å bli utskrevet til arbeidsinnsatsen. Allerede 8.aug. ble damene kjørt til Sola flyplass til vaskeriet for tyskerne!

Den 24.august kom et skjema fra arbeidsformidlingen til 10 funksjonærer, misjonærer og lærere ved misjonsskolen med pålegg om å melde seg straks til arbeidsformidlingen, - senest innen mandag 28. aug. Alle nektet å godta utskrivningen. Istedenfor å melde seg sendte de en skarp protest til Kirkedepartementet og sendte kopi til arbeidsformidlingen. Her heter det bl.a.:

"Men vårt arbeide fortsetter vi som før inngrepet - med gudstjenester, møter, stevner, kurser og studier - alt etter den enkeltes kallsgjerning. Vårt egentlige arbeidsgiver er nemlig det norske kristen- og misjonsfolk som står bak selskapet og gjennom dets lovlige organer (her det tidligere hovedstyre) har kalt oss til vår gjerning. Og dette grunnforhold kan ikke rokkes eller endres ved et makt-inngrep. Vi er her bundet av vår samvittighet og vår kallsbevisthet som har sin rot i vår tro på Guds ord og er bestemt av vår kirkes bekjennelse."...

"Når departementet ved innsettelsen av det nye kommisariske styre uttalte at dette skulle "ivareta Det norske misjonsselskaps og misjonfolkets same interesser" og resultatet nå er blitt at selskapets arbeidere, som fremdeles er fullt opptatt med sine oppgaver, blir utskrevet til et annet arbeidsformål, så stiller dette forholdet departementets foranstaltning i det rette lys".

En uke etter denne erklæringen var sendt, begynte statspolitiet å finge underskriverne opp i telefonen for å få dem til å møte opp. Både i telefonen og under forhør nektet de å etterkomme oppfordringen. Politiet ville helst unngå å vekke oppmerksomhet omkring saken og forsøkte å få dem til å godta en rimelig ordning. Hvis de trosset ville de kanskje bli sendt til Nord-Norge på minearbeid eller endog til Tyskland, men hvis de nå var forhuftige ville de få bli på hjemstedet hvor de skulle arbeide på Stavanger forsyningsnemnds brenselslager. Statspolitiet ikke til svar at for en kristen var det ikke først og fremst om å gjøre å få den mildeste straff, men bare å gjøre det en kunne forsvare for sin samvittighet. Den 31.august innkalte statspolitiet dem til å møte på statspolitiets kontor om formiddagen 1.sept. Da statspolitiet gå beskjed om at de skulle ha arbeidsklær med, ble det svart at ingen ville møte. "Vel, de blir hentet imorgen i politibilen!" ble det da svart fra politiet. - Klokken 9 om morgenen 1.september ble så alle hentet av statspolitiet og sendt til arbeid på brenselslageret.

Statspolitiet nedlegger taleforbud overfor prestene på Lillehammer. Søndag 24.september skulle det som vanlig være gudstjeneste i Banklokalet på Lillehammer. Salen var som ellers helt full og en av de forviste prester skulle tale. Da innfant statspolitiet seg og nedla forbud mot at vedkommende prest fikk lov til å tale. Den prest som står for gudstjenesten i Banklokalet sa at man bøyet seg for politimakten denne gang, men at prestene ikke kunne gi noe løfte om å etterkomme taleforbudet.

FLOTT SABOTASJE PÅ HORTEN: En norsk jager som ble påbegynt i 1940 var nå nesten helt ferdig etter at man har hatt en mengde vanskeligheter i forbindelse med materialmangel. Tyskerne har endog forsøkt å finta arbeiderne sommerferien for å få jageren ferdig. Forleden fant det sted en eksplosjon ombord og jageren sank på den indre havn. Tyskerne har nå arrestert direktøren og flere andre funksjonærer ved verftet. Men det blir ikke flere båter av det.

VESTFRONTEN. Den engelske konge er vendt tilbake til London etter endt inspeksjon av troppene ved Vestfronten. - Öst for Eindhoven har de allierte satt over Rosendalkanalen og fortsetter nordover, og truer nå den store byen Breda. I Scheldemunningen er utterligere flere tropper landsatt, og kanadierne har på det nærmeste inntatt byen Öreschen. - Lördag kl. 11 formiddag opphörte all organisert motstand i Aachen som har overgitt seg betingelseslöst. For noen dager siden henvendte byens borgermester sammen med en del av byens fremste industrimenn til den tyske kommandanten og ba ham overgi byen, da man mente at enhver motstand var nyttelös, men han avviste dem hånlig og lot et passende utvalg av de fremmötte herrer skyte. - Ved Nancy har amerikanske fly sprengt en demning i luften, og der er inktatt en flodbölge på 1 meters höyde nedenfor bruddet. - General Eisenhower har erklært Paris med omegn for å være utenfor kampsonen. - Laval er ved krigsretten i Marseille dömt til döden, men han er som kjent flyktet til Tyskland.

ÖSTFRONTEN. Russerne selv gir ingen opplysninger om framrykkingen i Östpreussen, men tyskerne sier at Gummbinnen er oppgitt og at Insterburg og Königsberg synes å være russernes nærmeste mål. Lenger syd er hele Rutenia befridd og troppene fortsetter inn i Slovakia. I Ungarn er allerede flere byer nordenfor Budapest erobret, mens Budapest selv er helt innesluttet, og tre russiske armekorps angriper byen fra forskjellige kanter. Skipsfarten på Donau er redusert med 60 o/o som følge av briternes minelegninger i sommer. - Den tidligere statssjef i Ungarn, admiral Horthy, er arrestert og sendt til Tyskland. I Jugoslavia rykker russerne fortsatt sydover og byen Kragujevitsch og et par mindre byer syd for Beograd er erobret.

I Hellas rykker de allierte hurtig nordover fra Ateen og har tatt tre små byer helt fram til 120 km. nordenfor Ateen.

Österen. Den store engelske flåte som er på vei dit ut har erobret den förste lille öy i Ostindia vest for Borneo. Amerikanerne fortsetter sine terengvinninger på Filippinerne og har gjort landgang på öya Leyte mellom Filippinene og Formosa.

FINNLAND. Tyskerne gjör innbidt motstand i Nord-Finnland hvor russerne har gjort lokale innhugg i deres linjer mot Finnmark, og finnene har nadd fram til Saadankule på Ishavsveien. Russerne har senket 13 skip og skutt ned 18 tyske fly i Varangerfjorden.

NORGE. Alt arbeide i malmgruvene i Kirkenes er stoppet og arbeiderne og befolkningen evakuerer så godt de kan til fots, ettersom tyskerne har tatt alle kommunikasjonsmidler. I Kirkenes er der 400 sivile igjen, i Vardö 200 og i Vadsö ingen.

Utenfor Trondheim har allierte fly senket flere fartöy og beskutt festningsanlegg på land. Alle åpne havstykker er minelagt og kystskipene er varslet om at de vil bli senket uten forutgående varsel. I uken som gikk ble en konvoi på 7 skip for sydgående senket på Jæren, deriblant Kjödes takbåt "Inger Johanne" lastet med 1000 tonn petroleum tatt fra tankanleggene ved Bergen for å föres til Tyskland. Utenfor Bergen ble lördag senket flere fartöyer hvoriblant en svær sementlekter. I Haugesund ble lördag 2 forsyningsskip og 2 forpostbåter satt i brann.

ARBEIDSKONTORET i Bergen var lördag ettermiddag hjemsökt av en brann. Det har især gatt utover personkartoteket, men hvor stor skaden er vites ikke med sikkerhet.

SVERIGE. Et forlydende vil vite at Tyskland skal ha forlangt å få fri gjennommarsj for de ved den svenske grense i Finnland hårdt utsatte tropper.

Ved siste kino i konsertpalect söndag 15/ds. forefalt en noksa ubehagelig avbrytelse. Salen var full av mennesker, og filmen som skulle kjöres hörte ikke til dem som er boikottet. Orkestret hadde nettopp spilt åpningsnumret, og folk ventet på filmen, da en tropp hirdmenn i full uniform marsjerer inn. De fleste av dem stilte seg opp ved inngangene for å sperre disse, men en gikk opp på scenen og stilte seg i skrevende positur alla tysker, rettet en maskinpistol mor forsamlingen og påböd stillhet.- Etter denne forberedelse trådte stabsleder Schörn inn - også bevebnet - og begynte å tale til forsamlingen. Hans förste ord var:" Dette er ikke terror." hvoretter han så holdt den i avisene gjengitte propagandetale, som var like sannhetspreget som hans innledning. Publikum svarte med den eneste riktige opptreden nemlig å forholde seg helt taus.

I og for seg er en slik episode bare et komisk og slående bevis på hvilke midler nasistene må gripe til for overhode å få folk til å höre på sine propagandaforedrag, men den har også en alvorligere bakgrunn. Vi nordmenn önsker ikke - aller minst under tvang - å være statisier for nasi-propagandaen.- Mange vil reagere mot slike opptrin ved å slutte å gå på kino i det hele tatt. Og et slikt svar er absolutt det riktigste på slike overgrep, som ikke er det förste i sitt slags, og skulle det bli gjentatt, vil også hjemmefrontens tålmotighet være uttömt, og parolen må bli: absolutt kinostreik." Tomme benkerader på alle kinoer skal bli den uunngåelige fölge af forrederpropagande her.

Konsertforholdene.

Det viser seg at her i Bergen hersker atskillig uvitenhet og villrede om hva som er bakgrunnen for den boikott av offentlige konserter, som f.eks. i Oslo er blitt meget effektiv.- Mange her tror at det bare er Filharmoniske i Oslo som skal være gjenstand for publikums boukott, at den så å si er et lokalt fenomen, men det er galt. Boikotten er et led i en nasjonal protest mot nasifiseringen av kulturlivet, som for musikkens vedkommende gir seg utslag i at konsertene må anmeldes til politiet for å få programmene godkjent. Det er altså musikksensur.- Harmonien i Bergen kan rose seg av stor popularitet, og publikum ser ut til å kvie seg for å slå hånden av den.- Det er også sikkert riktig at ledelsen og musikerne stort sett fortjener vår sympati, men noen spesiell grunn til å bli satt i en særstilling har de ikke. Foruten at hensynet til den nasjonale solidaritet bör veie sterk slik vi har pekt på tidligere i dette blad, må det også legges merke til at Harmonien fortsetter å medvirke ved blokerte kinoprogrammer.- Det er også en kjent sak at orkestret tildels består av tyske musikere og norske nasister. Er det ikke snart på tide at vi også her i byen krever rene linjer i alt kulturliv.

Registrering ved arbeidskontoret.

I det siste har vist seg tegn som tyder på at arbeidskontoret har begynt å innlede en ny registreringsoffensiv. Den kles til å begynne med i uskyldige former. Menn og kvinner som har vært fritatt for å delta i den nasjonale arbeidsinnsats får ny innkellelse for å svare på hvorfor de er blitt fritatt, eller for å gi "ytterligere opplysninger

Slike innkallinger, selv om de i det enkelte tilfelle kan se uskyldige ut, må ikke fölges, for ved å gi opplysninger letter du kontorets arbeid med å få skilt ut dem som kan innkalles, og derved motarbeider du den nasjonale fronts motstand mot arbeidsmobiliseringen. - Du som forelöbig er fritatt må huske på at du forelöbig inntar en priviligert stilling, men det er din plikt å vise solidaritet.- Kravet til deg er allikevel mindre enn til dem som du skal stötte og hjelpe ved din solidaritet.-

---